

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 19 maj 2009

Mål nr

T 2061-08

KLAGANDE

1. L.E.

2. A.L.

3. E.L.

4. T.L.

5. A.M.

6. C.S-S.

7. A.W.

8. M.W.

9. P.W.

Ombud för 1-9: Advokat C.J.

MOTPARTER

1. Å.A.

2. Å.J.

Ombud för 1 och 2: Advokat I.Q.

SAKEN

Klander av testamente

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts beslut den 3 mars 2008 och dom den 25 april 2008 i mål

T 986-07

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att L.E. och medparter har bevisbördan för att I.J.s testamente har upprättats under påverkan av en psykisk störning liksom för att I.J. har förmåtts upprätta det genom sådant missbruk som avses i 13 kap. 3 § ärvdabalken.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt.

Hovrättens dom står därmed fast.

Klagandena skall ersätta Å.A. och Å.J. för deras rättegångskostnad i Högsta domstolen med åttatusenettundraåtta (8 108) kr avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M M

Klagandena har yrkat att Högsta domstolen skall fastställa att I.J.s testamente den 8 maj 2003 är ogiltigt.

Klagandena har vidare yrkat att de befrias från skyldigheten att utge ersättning för motparternas rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt samt att motparterna skall åläggas att ersätta deras rättegångskostnader vid tingsrätten och hovrätten med där yrkade belopp.

Å.J. och Å.A. har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om beviskyldigheten för att testamentet upprättats under påverkan av en psykisk störning eller för att I.J. förmåtts upprätta det genom sådant missbruk som avses i 13 kap. 3 § ärvdabalken.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

SKÄL

För testamentes giltighet krävs att det har upprättats skriftligen med två vittnen, som bestyrkt handlingen. Vittnena skall ha haft kännedom om att handlingen var ett testamente. Vidare fordras att testator har undertecknat testamentet eller vidkänts sin redan därpå tecknade underskrift i båda vittnenas samtidiga närvaro. (10 kap. 1 § ärvdabalken.)

När vittnena på testamentet intygat att det vid testamentets tillkomst gått till så som sägs i 10 kap. 1 § ärvdabalken och testamentet klandras, skall enligt 2 § andra stycket samma kapitel intyget äga tilltro om det inte förekommer omständigheter som förringar dess trovärdighet. Regeln innebär således en bevislättning för testamentstagaren, som har bevisbördan för att testamentet uppfyller formkraven.

Även om formkravet uppfyllts kan ett testamente förklaras ogiltigt på materiell grund bl.a. i det fallet att, såsom gjorts gällande i förevarande mål, testamentet har upprättats under påverkan av testators psykiska störning eller testator har förmåtts att upprätta testamentet genom att någon har missbrukat hans oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning (13 kap. 2 § och 3 § första stycket ärvdabalken).

Enligt äldre rätt gällde att om testamente klandrades den som åberopade testamentet hade bevisbördan både för att testamentet uppfyllde de formella

kraven och för att det inte förelåg någon materiell ogiltighetsgrund. Vid tillkomsten av lagen (1930:104) om testamente konstaterades att bevisbördans placering vid klander på materiell grund utgjorde en avvikelse från den allmänna regeln vad gällde rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (se NJA II 1930 s. 189 f). Förklaringen härtill ansågs ha varit att släktarvet uppfattats som den primära successionsgrunden, men det konstaterades att förhållandet mellan den legala och testamentariska successionen efter hand undergått en avsevärd förskjutning. Trots att det fanns vissa skäl för att bevara den gällande ordningen fann lagberedningen att dessa skäl inte var starka nog för att det, utöver formkravet, även skulle föreligga en vittgående omkastad bevisbörda till testamentstagarens nackdel. Lagberedningen uttalade att en principiellt riktigare och praktiskt mer tillfredsställande lösning var att låta allmänna processrättsliga grundsatser vara tillämpliga och att den som påstod att testamentet var ogiltigt på en materiell grund hade att styrka detta. (A.a. s. 192 f.) Det råder numera en fast etablerad praxis om bevisbördans placering och en samstämmighet härom i den arvsrättsliga litteraturen (se bl.a. NJA 1936 s. 131 samt Agell, Testamentsrätt, 3 uppl., s. 55 och Beckman–Höglund, Svensk familjerättspraxis, suppl. 16, juni 1998, s. C VI:1 f.).

Klagandena har emellertid gjort gällande att, när fråga är om en testamentstagare som varit vårdare av och god man för testator och själv eller genom närstående medverkat till testamentets upprättande, så bör bevisbördan för testamentets giltighet åvila testamentstagaren. En särskild bevisregel skulle således gälla i vart fall för vissa av de fall som kan medföra testamentes ogiltighet enligt 13 kap. 2 och 3 §§ ärvdabalken.

Med hänsyn till att testators möjlighet att säkerställa att hans vilja angående kvarlåtenskapens fördelning inte sätts åsido är begränsad samt till det fast etablerade rättsläget beträffande bevisbördans placering vid klander på materiell grund, fordras starka skäl för att frångå denna vid vissa slag av relationer mellan testator och testamentstagaren.

Skäl för en omkastad bevisbörda skulle kunna vara att det finns anledning att betona betydelsen av att personer med förtroendeställning eller med uppdrag att tillgodose en utsatt persons grundläggande behov inte misstänks utföra sina uppdrag av andra skäl än att tillgodose sin huvudmans bästa samt att minska den risk som uppdragets karaktär kan medföra för att testator otillbörligen påverkas. Det ter sig emellertid med hänsyn till avgränsningssvårigheterna samt till fördelen med en enhetlig syn på bevisbördan principiellt mindre lämpligt att skilja ut testamentstagare som har vissa typer av relationer till testator. Tillräckliga skäl för att för dessa fall omkasta bevisbördan kan inte anses föreligga.

En annan sak är att den testamentariska rättshandlingens särskilda art måste beaktas vid bevisvärderingen (NJA II 1930 s. 192 ff.). Det torde ofta kunna innebära att förhållanden som till sin karaktär är sådana att de kan ge utrymme för ett missbruk av en förekommande psykisk störning, viljesvaghet eller beroende ställning hos testator eller av dennes oförstånd förtjänar särskild uppmärksamhet. Sådana förhållanden kan, exempelvis, vara att den som i något avseende påverkat testamentets tillkomst eller dess innehåll har varit vårdare, god man eller innehaft annan förtroendeställning i förhållande till testator. Det torde i regel innebära att testamentstagaren

tvingas föra motbevisning som, inte minst i det fallet att testamentet redan till sitt innehåll ger anledning till misstankar om ogiltighet, kan behöva vara betydande. I den juridiska litteraturen har också andra skäl framhållits för att en arvinge som gör gällande att ett testamente är ogiltigt bör komma i åtnjutande av en viss bevislättning (se Ekelöf-Boman, Rättegång IV, 6 uppl. s. 92 f.).

I hovrättens dom har bevisbördan placerats i enlighet med vad som har anförts i det föregående. Domstolarnas bevisvärdering ger inte anledning att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Dag Victor, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent) och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Carin Westerlund